

Propozycje do podmiotowego zakresu obowiązku badania sprawozdania finansowego

Grzegorz Bucior*

Streszczenie: Cel – celem artykułu jest ocena zasadności ustawowego narzucania obowiązku badania sprawozdania finansowego dla różnych grup podmiotów gospodarujących. Metodologia badania – do osiągnięcia celu artykułu posłużono się metodą analizy i krytyki piśmiennictwa. Wynik – autor wnioskuje odejście od ustawowego obowiązku badania sprawozdania finansowego dla jednostek innych, niż spółki zainteresowania publicznego oraz podmiotów, które dysponują środkami publicznymi. Oryginalność/Wartość – artykuł stanowi głos w dyskusji o zakresie państwowych regulacji dotyczących stosunków gospodarczych, w szczególności w odniesieniu do funkcjonowania systemu rachunkowości, oraz o pożądanym zmianach w tym obszarze.

Słowa kluczowe: badanie sprawozdania finansowego, audyt, rewizja finansowa, ustawowy obowiązek audytu

Wprowadzenie

Podmioty działające w ramach gospodarki rynkowej należą do jednego z dwóch sektorów wyodrębnionych na podstawie kryterium własności zasobów: publicznego lub prywatnego (Owsiak 2000: 11). Niezależnie od przynależności do odpowiedniego sektora w swych decyzjach posługują się systemami informacyjnymi o podobnej strukturze i sposobie funkcjonowania. Przy czym należy zgodzić się z A. Karmańską oraz W. Brzezinem, że najważniejszym systemem informacyjnym każdej jednostki jest rachunkowość (Karmańska 2009: 29; Brzezin 2006: 33). System ten zapewnia informacje interesariuszom zaliczanym do jednej z dwóch grup: zewnętrznej oraz wewnętrznej. Podział użytkowników na te dwie grupy choć dokonany w oparciu o pozycję użytkownika względem jednostki ma przede wszystkim odniesienie w sposobie wykorzystania informacji – użytkownicy wewnętrzni i zewnętrzni wykorzystują informację generowaną przez rachunkowość do odmiennych celów (Gabrusewicz, Remlein 2007: 16). W konsekwencji potrzeby informacyjne i zakres zainteresowań poszczególnych grup różnią się pomiędzy sobą (Turyna 2008: 11).

Struktura podmiotowa użytkowników zewnętrznych przedstawiana jest następująco (Nowak 2007: 382):

- inwestorzy,
- kredyto- i pożyczkodawcy, dostawcy towarów i usług oraz inni wierzyciele,
- jednostki administracji rządowej szczebla centralnego i lokalnego,
- doradcy i analitycy ekonomiczni,

* dr Grzegorz Bucior, Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Sopot, ul. Armii Krajowej 101, e-mail: grzegorz@bucior.pl

- odbiorcy dóbr i usług dostarczanych przez podmioty,
- społeczeństwo.

Trudno jednoznacznie określić hierarchię ważności poszczególnych użytkowników co mogłoby wskazywać na priorytety w zaspokajaniu potrzeb informacyjnych przez rachunkowość. Niewątpliwie jednak inwestorzy oraz kredytodawcy (pożyczkodawcy) są tymi adresatami i odbiorcami, których wymogi informacyjne muszą być wypełniane w pierwszym rzędzie. Wynika to z tego, iż zapewniają oni podmiotom kapitały, co umożliwia im działanie. Przedsiębiorcy, udziałowcy oraz akcjonariusze angażujący w jednostkach swoje aktywa są zainteresowani poziomem ryzyka inwestycyjnego oraz warunkami osiągnięcia korzyści z zainwestowanego kapitału. Ryzyko powodzenia przedsiębiorstwa dotyka inwestorów najbardziej, ponieważ w przypadku upadłości czy likwidacji firmy są oni ostatnimi w kolejności zaspokajania roszczeń. To powoduje, iż potrzeby informacyjne inwestorów są największe.

Pozostali użytkownicy informacji rachunkowej również absorbują swymi potrzebami system rachunkowości:

- podmioty pożyczające jednostkom swoje zasoby na ustalony czas, są zainteresowane przede wszystkim możliwością spełnienia należnych im świadczeń przez dłużnika; wierzyciele, aby podejmować racjonalne decyzje o zaangażowaniu finansowym potrzebują informacji o aktywach, pasywach, poziomie rentowności czy płynności dłużnika,
- państwowe organy i instytucje szczebla centralnego oraz samorządowego wykorzystują informacje dostarczane przez przedsiębiorstwa do realizacji działań stabilizacyjnych, alokacyjnych oraz redystrybucyjnych (Stiglitz 2004: 24),
- odbiorcy produktów sięgają do informacji opisującej gospodarczą kondycję przedsiębiorstwa po to, aby ocenić perspektywę jego funkcjonowania i rozwoju – co jest istotne chociażby w przypadku średnio- lub długoterminowej współpracy,
- złożoność materii, na podstawie której podejmowane są decyzje gospodarcze powoduje, iż analizując informacje generowane przez rachunkowość zarówno odbiorcy wewnętrzni, jak i zewnętrzni wspierają się fachową wiedzą analityków i doradców przez co ci również są istotną grupą odbiorców informacji rachunkowej.

Szeroki zakres interesariuszy informacji finansowej powoduje, iż kluczowym staje się problem jej jakości i wiarygodności. Ponieważ podstawowym informacyjnym „produktem” systemu rachunkowości jest sprawozdanie finansowe więc szczególne znaczenie należy nadać prawidłowości sprawozdawczości finansowej (Messner 2004:17). Państwo realizując obowiązki regulatora i nadzorcy obrotu gospodarczego określiło w przepisach prawa gospodarczego m.in. zasady tworzenia sprawozdania finansowego, jego weryfikowania i udostępniania interesariuszom. Zasady te są wypadkową wielu czynników takich jak m.in.:

- koszty funkcjonowania systemu rachunkowości,
- koszty weryfikacji sprawozdania,
- interesy przedsiębiorców,
- interesy podmiotów uprawnionych do weryfikacji sprawozdania,
- międzynarodowe regulacje i krajowe zobowiązania z nimi związane,
- wybór polityczny, co do poziomu ingerencji państwa w stosunki gospodarcze.

Ścieranie się rozmaitych interesów powoduje, iż reguły odnoszące się do weryfikacji sprawozdawczości finansowej są zmienne i należy oczekiwać, iż ta zmienność będzie tą materią wciąż charakteryzować.

Celem artykułu jest ocena zakresu podmiotowego obowiązku badania sprawozdań finansowych podmiotów działających w sektorze prywatnym. Artykuł stanowi głos w dyskusji o pożądanych zmianach w tym zakresie.

1. Cele i funkcje badania sprawozdania finansowego

Podmioty uczestniczące w życiu gospodarczym mają obowiązek informowania o swojej sytuacji majątkowej, finansowej i efektach swojej działalności. Obowiązek ten wynika z przepisów prawa gospodarczego i jest efektem przyjętej roli państwa jako regulatora, nadzorcy i gwaranta bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Wraz z rozwojem działań gospodarczych rośnie znaczenie wiarygodnej informacji finansowej wykorzystywanej przez różnych odbiorców do oceny prawidłowości i efektywności gospodarowania. Ponieważ podstawowym zbiorem informacji finansowych przedsiębiorstwa jest sprawozdanie finansowe, więc nadanie jemu atrybutu wiarygodności wymaga zastosowania odpowiedniej procedury określanej w języku ekonomicznym zamiennie jako: rewizja finansowa, rewizja sprawozdania finansowego, badanie sprawozdania finansowego, weryfikacja sprawozdania finansowego, atestacja sprawozdania finansowego, audyt finansowy, audyt (Pfaff 2008: 9).

Celem badania sprawozdania finansowego jest zwiększenie zaufania użytkowników informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym (*MSRF 200...* 2009: 16). Odpowiedni stopień zaufania uzyskuje się poprzez umożliwienie biegłemu rewidentowi wyrażenia opinii o tym, czy sprawozdanie finansowe zostało, we wszystkich istotnych aspektach, sporządzone zgodnie z określonymi założeniami koncepcyjnymi sprawozdawczości finansowej. Opinia biegłego rewidenta dostarcza w tym zakresie wysokiego, choć nie absolutnego, poziomu pewności (Marzec 2002: 13). W zakres tak ogólnie zarysowanego celu badania wchodzi ustalenie, czy sprawozdanie finansowe (Micherda 2010: 193):

- przedstawia rzetelnie i jasno wszystkie istotne dla oceny jednostki informacje,
- zostało sporządzone zgodnie z zasadami rachunkowości określonymi w prawie bilansowym,
- zostało sporządzone na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych,
- jest zgodne z obowiązującymi jednostkę przepisami wewnętrznymi,
- nie wykazuje zjawisk negatywnych w porównaniu z okresami ubiegłymi, a zwłaszcza czy nie jest zagrożona kontynuacja działalności jednostki.

Warto zwrócić uwagę na wagę oceny przesłanek kontynuowania działalności przez badaną jednostkę. Oznacza to, iż biegły rewident powinien wypowiedzieć się także na temat informacji niefinansowych takich jak ryzyko, konkurencja, kapitał ludzki i intelektualny, wpływ czynników makroekonomicznych na podmiot, podejmowanych przez zarząd decyzji krótko- i długoterminowych, planów strategicznych podmiotu itp. Jest to niezmiernie trudne, gdyż rewident na podstawie danych historycznych musi się wypowiadać na temat przyszłości (Helin 2012: B11).

Funkcje badania sprawozdania finansowego są zdeterminowane przez jej cele. Większość autorów wskazuje na trzy podstawowe funkcje rewizji finansowej (przykładowo: Krzywda 2005: 18; Micherda 2010: 193; Hołda 2004: 14):

- kontrolną polegającą na weryfikacji ksiąg rachunkowych i innych dokumentów, na podstawie których sporządzone zostało sprawozdanie finansowe,
- informacyjną, związaną z przekazywaniem zlecniodawcy informacji o prawidłowości sprawozdawczości finansowej,

- uwierzytelniającą, która polega na nadaniu sprawozdawczości atrybutu prawidłowości w oparciu o uprawnienia posiadane przez rewidenta.

M. Andrzejewski wskazuje na dodatkową funkcję rewizji – funkcję korygującą, dzięki realizacji, której badanie sprawozdania finansowego umożliwi wykrycie błędów w celu dokonania jego korekty (Andrzejewski 2012: 113–114).

W efekcie badania sprawozdania finansowego powstaje opinia wraz z raportem co można traktować jako rodzaj ekspertyzy dotyczącej przedsiębiorstwa. Dzięki niej można uzyskać szczegółowe informacje o jego sprawności działania, jakości funkcjonowania systemu rachunkowości, kontroli wewnętrznej itp. W konsekwencji właściwe badanie powinno pozwalać na ocenę kierujących podmiotem pod kątem wypełniania ciężących obowiązków w zakresie prowadzenia efektywnej i prawidłowej gospodarki finansowej.

2. Zakres podmiotowy rewizji finansowej

Znaczenie badania sprawozdań dla gospodarki w skali mikro i makroekonomicznej powoduje, iż należy zwrócić uwagę na uregulowania prawne w zakresie obowiązku audytu sprawozdań finansowych w Polsce. Podmioty zobowiązane do przestrzegania zapisów ustawy o rachunkowości (uor) można z punktu widzenia obowiązku badania podzielić na (Pfaff 2008: 56–57):

- 1) obowiązkowo podlegające badaniu i ogłaszaniu sprawozdań finansowych – wymienione w ustawie o rachunkowości,
- 2) obowiązkowo podlegające badaniu i ogłaszaniu sprawozdań finansowych po spełnieniu warunków określonych w ustawie lub innych przepisach,
- 3) obowiązkowo podlegające badaniu bez obowiązku ogłaszania,
- 4) podlegające badaniu na zasadzie dobrowolności.

Zakres jednostek wchodzących do poszczególnych grup przedstawia tabela 1.

Oceniając zakres podmiotowy obowiązku badania sprawozdania finansowego można wskazać, iż ustawodawca tak go określając kierował się przede wszystkim troską o bezpieczeństwo obrotu gospodarczego działając niejako w interesie jego nieprofesjonalnych uczestników. Świadczyć o tym może objęcie obowiązkiem audytu jednostek działających na rynkach dostępnych publicznie, regulowanych i nadzorowanych w szczególny sposób przez państwo. Dotyczy to na przykład banków, ubezpieczycieli czy też spółek notowanych na giełdzie papierów wartościowych¹. Jest to zrozumiałe choć należałoby się zastanowić czy ustawa o rachunkowości to właściwe miejsce na określenie obowiązku dotyczącego weryfikacji sprawozdawczości dla tych podmiotów. Funkcjonowanie tych podmiotów szczegółowo regulują odpowiednie ustawy, takie jak prawo bankowe, o działalności ubezpieczeniowej czy o obrocie instrumentami finansowymi i wydaje się, że w tych przepisach należałoby zobowiązać te podmioty do rewizji finansowej. Zaletą takiego rozwiązania

¹ Ustawa o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz nadzorze publicznym z dnia 22-05-2009 (DzU z 2009, nr 77, poz. 649) definiuje takie podmioty jako jednostki zainteresowania publicznego zaliczając do nich m.in.: emitentów papierów wartościowych dopuszczonych do obrotu na rynku regulowanym, banki krajowe, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, zakłady ubezpieczeń, instytucje pieniądza elektronicznego, otwarte fundusze emerytalne, powszechne towarzystwa emerytalne, fundusze inwestycyjne otwarte, specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte.

byłaby możliwość określenia zakresu przedmiotowego audytu w szerszym zakresie, niż czyni to uor.

Tabela 1

Zakres podmiotowy badania sprawozdań finansowych podmiotów sektora prywatnego

Grupa jednostek objętych badaniem	Zakres jednostek
bezwarunkowe obowiązkowe badanie i ogłaszanie sprawozdań finansowych	<ul style="list-style-type: none"> – banki i zakłady ubezpieczeń, – jednostki działające na podstawie przepisów o publicznym obrocie papierami wartościowymi, – jednostki działające na podstawie przepisów o funduszach inwestycyjnych, – jednostki działające na podstawie przepisów o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, – spółki akcyjne, z wyjątkiem spółek będących na dzień bilansowy w organizacji, – roczne sprawozdania jednostkowe subfunduszy oraz roczne połączone sprawozdania finansowe funduszy inwestycyjnych z wydzielonymi subfunduszami.
warunkowe badanie i ogłaszanie sprawozdań finansowych	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki, które w roku poprzedzającym rok obrotowy, za który sporządzono sprawozdanie finansowe, spełniły co najmniej dwa z trzech warunków: <ul style="list-style-type: none"> ▪ średnioroczne zatrudnienie w przeliczeniu na pełne etaty wyniosło co najmniej 50 osób, ▪ suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego stanowiła równowartość w walucie polskiej co najmniej 2,5 mln euro, ▪ przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej 5,0 mln euro. – jednostki pożytku publicznego jeżeli: <ul style="list-style-type: none"> ▪ realizują zadania publiczne zlecone, jako powierzone do wykonywania lub do wspierania zadania publicznego, ▪ otrzymały w roku obrotowym łączną kwotę dotacji na realizację tych zadań w wysokości co najmniej 50.000 zł, ▪ osiągnęły w roku obrotowym przychody w wysokości co najmniej 3 mln złotych.
obowiązkowe badanie sprawozdań finansowych bez obowiązku ogłaszania	zgodnie z kodeksem spółek handlowych: spółki przejmujące i spółki nowo zawiązane, które sporządziły sprawozdania za rok obrotowy, w którym nastąpiło połączenie według zasad określonych w uor (z wyłączeniami podmiotowymi)
dobrowolne badanie sprawozdań finansowych	wszystkie pozostałe jednostki, które nie mają ustawowego obowiązku badania sprawozdań finansowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Pfaff 2008: 56–57).

Wątpliwości nie budzi również objęcie obowiązkiem badania jednostek pożytku publicznego korzystających ze środków budżetowych. Państwo stojąc na straży racjonalności i efektywności wydatkowania środków publicznych słusznie wskazuje na konieczność weryfikacji gospodarki finansowej beneficjentów budżetu przez rewidentów.

Trudno natomiast znaleźć racjonalny powód, dla którego obowiązkiem badania sprawozdania objęte są wszystkie spółki akcyjne. Funkcjonowanie spółek akcyjnych jest zasadniczo bardzo podobne do innych form opisanych w kodeksie spółek handlowych (Horosz 2009: 127). Nieznacznie odmiennie zdefiniowane w spółce akcyjnej relacje pomiędzy współnikami (akcjonariuszami) a spółką czy też inaczej określony zakres pomocniczej odpowiedzialności zarządu wobec wierzycieli spółki nie usprawiedliwiają bezwarunkowego nakazu badania sprawozdania.

Przedstawiciele środowisk związanych z podmiotami uprawnionymi do badania sprawozdań w zgodny sposób postulują maksymalne rozszerzenie podmiotowego zakresu obowiązku audytu sprawozdań (przykładowo: Gackowska 2010: 15; Pfaff 2008: 58; Martyniuk 2011:155–156). W zajętych przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów stanowisku stwierdzono, że wyłączenie z obowiązku szerokiej grupy podmiotów spowoduje brak pewności, iż sprawozdania finansowe dominującej liczby jednostek przedstawiają wiarygodne, godne zaufania dane. Może to prowadzić do poważnych błędów przy lokowaniu kapitałów i udzielaniu pożyczek, dzielenia niewypracowanych zysków, niezgłaszania na czas upadłości i innych negatywnych skutków, podważających bezpieczeństwo obrotu prawnego (*Stanowisko KRBR...* 2001: 1). Podnosi się, że im większa będzie skala obowiązkowych rewizji, tym skuteczniejsze oddziaływanie prewencyjne w skali makro. W narzuceniu obowiązku badania upatruje się osiągnięcia dojrzałości rynku – badany podmiot zostanie poniekąd przymuszony do docenienia ogromnego potencjału współpracy z biegłym rewidentem (Moczydłowska 2012: C4).

Wskazać również można na głosy krytyki kierowane pod adresem rewidentów. Zarzuca się im to, iż badanie robione jest często pod z góry ustaloną tezę o prawidłowości sprawozdania, co wynika z zależności pomiędzy zleceniodawcą badania a jego wykonawcą. W konsekwencji np. rewidenty badający sprawozdania finansowe rzadko wskazują na ryzyko utraty płynności, jeśli o zagrożeniu nie wspomniął zarząd danej firmy (Koper 2012a: 6). Na możliwość wpływu zależności pomiędzy rewidentem a zleceniodawcą na proces oraz rezultaty badania sprawozdania finansowego wskazują wyniki badań przeprowadzonych w ostatnich latach w obszarze rewizji finansowej w polskich przedsiębiorstwach. Badania te pokazują, iż odsetek opinii bez zastrzeżeń wydawanych przez biegłych rewidentów przekracza 80%². Biorąc pod uwagę, iż w tym samym czasie blisko 70% kontroli skarbowych przeprowadzonych w przedsiębiorstwach stwierdziło znaczne nieprawidłowości skutkujące decyzjami podatkowymi można zaryzykować twierdzenie, że rewidenty łagodnie podchodzą do ewentualnych błędów wykrytych podczas badania – przy całej świadomości, że istota, procedura i zakres kontroli skarbowej nie pokrywa się z audytem (*Sprawozdanie „Kontrola skarbową w 2010”* 2010).

Nie podważając znaczenia badania sprawozdania finansowego przez niezależnego rewidenta należy zastanowić się czy przekonanie przedsiębiorców do zasadności poniesienia znacznych kosztów na weryfikację sprawozdania, czy mówiąc szerzej – stosowanej rachunkowości powinno odbywać się poprzez ustawowy przymus.

Potrzeba audytu wynika z konieczności (Gabrusewicz 2010: 15):

- 1) zapewnienia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego,
- 2) zagwarantowania bezpieczeństwa lokat kapitałowych,
- 3) minimalizacji ryzyka działalności jednostek gospodarczych.

Pierwsze dwie przesłanki związane są z wypełnianiem przez państwo roli strażnika prawidłowości procesów gospodarczych. W związku z podejmowaniem i wykonywaniem działalności gospodarczej na przedsiębiorcach spoczywa wiele obowiązków, których realizacja wiąże się z ochroną wolności gospodarczej i konkurencji, a także innych wartości podlegających ochronie państwa. Stąd też wynika potrzeba wykonywania przez państwo kontroli i nadzoru w zakresie podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej oraz

² Przykładem są tutaj badania przeprowadzone przez M. Andrzejewskiego (Andrzejewski 2012: 215). Podobne wyniki osiągnęli A. Husak, Ł. Górka i A. Mazurczak – (Andrzejewski 2012:199–205).

konkurencji między przedsiębiorcami, a także wypełniania przez nich innych obowiązków, niezwiązanych nawet bezpośrednio z działalnością gospodarczą (Kosikowski 2003:218). Jednakże należy pamiętać, że na straży bezpieczeństwa obrotu stoi cały aparat wymiaru sprawiedliwości, organy skarbowe oraz liczne instytucje uprawnione do kontroli życia gospodarczego. Należy zastanowić się czy ewentualny wpływ obligatoryjnego audytu na bezpieczeństwo obrotu jest na tyle istotny, aby usprawiedliwić kolejny obowiązek narzucony na przedsiębiorców. Jednocześnie trzeba sobie zdawać sprawę z immanentnych ograniczeń zarządzania przez prawo wynikających z deterministycznych wizji świata. Założenie o deterministycznym charakterze rzeczywistości, o możliwości jej programowania, regulowania i kontrolowania za pomocą instrumentów formalnych, zawsze łączy się z uproszczonym postrzeganiem natury nadzorowanych i kontrolowanych podmiotów (Kuc 2006: 229).

Zakres i mnogość przepisów regulujących działalność gospodarczą, każą się zastanowić czy prawo spełnia wymogi powszechności i dostępności, kluczowe do funkcjonowania nowoczesnego państwa prawa (Witkowski 2011: 29–30). Nadmierna regulacja działalności gospodarczej poprzez narzucanie licznych ograniczeń oraz szczegółowych zasad funkcjonowania podmiotów znajduje się w opozycji do fundamentalnej zasady praworządności państwa, czyli zasady wolności gospodarczej. Z zasady tej wynika wyraźna i jednoznaczna dyrektywa, że działalność gospodarcza należy do inicjatywy osób fizycznych i prawnych, posiadających wolną od ingerencji państwa swobodę podejmowania decyzji relewantnych dla procesu gospodarowania. Z zasady tej wynika także wyraźne ograniczenie kompetencji gospodarczych państwa i innych podmiotów publicznoprawnych do wyjątkowych sytuacji uzasadnionych szczególnie ważnym interesem publicznym (Strzyczkowski 2009: 86). W tym kontekście wydaje się, że nałożenie obowiązku badania sprawozdań finansowych na przedsiębiorstwa prywatne pod hasłem zapewnienia bezpieczeństwa obrotu i lokat kapitałowych jest zbyt daleko idącym ograniczeniem wolności gospodarczej.

Osoby będące przedsiębiorcami bądź profesjonalnie zajmujące się sprawami przedsiębiorstw muszą mieć świadomość o odpowiedzialności jaka jest związana z zarządzaniem i wchodzeniem w relacje z otoczeniem. Ryzyko dotyczące tej odpowiedzialności może być w wydatny sposób zmniejszone, jeśli będzie korzystał się z usług specjalistów z zakresu rachunkowości, w tym w szczególności audytorów. Jednak potrzeba weryfikacji sprawozdań powinna wychodzić od samego przedsiębiorcy czy menadżera, a nie być tworzona prawnie. Tylko wtedy kręgi gospodarcze, szczególnie z sektora małych i średnich przedsiębiorstw, będą traktowały rewizję sprawozdań jako istotny i pożądany element w zarządzaniu przedsiębiorstwem, a nie jako uciążliwą konieczność. Tylko wtedy też przy wyborze oferty audytu cena nie będzie jedynym kryterium. A na taki stan rzeczy narzekają przedstawiciele branży rewizyjnej (Koper 2012b: B9).

Należy również zwrócić uwagę na zagrożenia związane z faktem, iż za obowiązkowe badanie płaci sam badany podmiot. Mechanizm finansowania usług biegłych rewidentów opiera się na następujących przesłankach:

- 1) audytorzy będą mieli wystarczająco dużo klientów i odpowiednio niską użyteczność marginalną dodatkowych wpływów, żeby móc sobie pozwolić na niezależność,
- 2) biegli rewidenty będą mieli normy etyczne, które pozwolą im nawet za cenę utraty klienta zachować niezależność.

Nie trzeba przeprowadzać szerokich badań zachowań biegłych rewidentów, by zauważyć, że założenia te nie zawsze są prawdziwe (Cieślak 2011: 68–69).

Przedsiębiorców trzeba przekonywać i przekonać do opłacalności ponoszenia kosztów na rewizję finansową choć są one niebagatelne³. W roli edukatorów i propagatorów należy widzieć przedstawicieli branży audytorskiej, środowisk naukowych, akademickich i samorządu gospodarczego. Również państwo przez swoje organy i agendy powinno wspomóc taką kampanię promocyjną. O efekty działań propagujących rewizję finansową powinno być o tyle łatwo, iż zmienność otoczenia gospodarczego, a zwłaszcza uregulowań prawnych, powoduje ciągłą obawę przedsiębiorców, służb administracyjnych oraz finansowo-księgowych czy w trakcie wykonywania swych obowiązków nie naruszono przepisów narażając się na odpowiedzialność. A trzeba pamiętać, iż nieprawidłowe wypełnianie obowiązków informacyjno-ewidencyjnych jest penalizowane zarówno w kodeksie karnym, karno-skarbowym, uor oraz w szeregu innych przepisów z zakresu prawa gospodarczego (Kutera, Hołda, Surdykowski 2006: 175).

Potrzeba korzystania z usług biegłych rewidentów powinna być wskazywana również zewnętrznym użytkownikom informacji zawartych w sprawozdaniu finansowym. Na przykład, powinno uświadamiać się inwestorów, kredytodawców, pożyczkodawców czy leasingodawców, że podmioty korzystające z ich środków powinny legitymować się pozytywnymi opiniami z badania sprawozdania niezależnie od objęcia danego podmiotu takim obowiązkiem czy też nie. Warto też propagować wśród obecnych lub przyszłych współników ideę zawarcia zapisu w umowach spółek, który narzucałby okresowy wymóg przeprowadzenia badania sprawozdania.

Uwagi końcowe

Informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym powinny charakteryzować się określonymi standardami. Cechy jakościowe, w postaci zrozumiałości, przydatności, wiarygodności i porównywalności powinny być atrybutami każdego sprawozdania finansowego jednak osiągnięcie takiego stanu jest zadaniem złożonym i często bardzo trudnym. Rewizja finansowa jest tym narzędziem, dzięki któremu można uzyskać pożądany poziom jakości informacji generowanej przez rachunkowość. Dlatego trudno przecenić znaczenie badania sprawozdania finansowego.

Właściwie przeprowadzone badanie sprawozdania powinno być kluczowym narzędziem w poprawie funkcjonowania przedsiębiorstwa nie tylko w odniesieniu do systemu informacyjnego, ale również w szerszym rozumieniu uwzględniającym pozycję rynkową podmiotu, aspekty zarządcze, strategiczne itp. Nie wydaje się jednak, aby właściwą drogą do uzyskania tego efektu było narzucenie państwowego przymusu włączenia rewizji jako elementu rachunkowości dla coraz większego zakresu podmiotów. W przypadku podmiotów spoza sektora finansów publicznych ustawowe przymuszanie znacznej części przedsiębiorstw do badania sprawozdania jest zbyt daleko idącą ingerencją państwa w stosunki gospodarcze. Państwo powinno używać swojej władzy do ochrony bezpieczeństwa obrotu gospodarczego oraz realizacji własnych interesów, co pozwala efektywnie i skutecznie wypełniać swoje zadania. W tym kontekście zasadne jest szerokie, obowiązkowe stosowanie audytu w podmiotach działających w ramach sektora publicznego oraz w podmiotach zainteresowania

³ Badania przeprowadzone przez K. Grygutisa i W. Pietrowskiego wskazują na średnią cenę obowiązkowego audytu wynoszącą około 11,5 tys. zł (Grygutis, Pietrowski 2010: 130). Przy czym należy pamiętać, iż cena za audyt nie jest jedynym kosztem podmiotu związanym z przeprowadzeniem badania.

publicznego. Natomiast autorytet państwa nie powinien być wykorzystywany do narzucania obowiązku rewizji sprawozdania pozostałym, działającym na swój rachunek i swoje ryzyko podmiotom. Jednocześnie można oczekiwać od organów państwa wspierania działań zmierzających do promocji dobrowolnego korzystania z usług rewidentów.

Literatura

- Andrzejewski M. (2012), *Korygująca funkcja rewizji finansowej w systemie rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Audyty sprawozdań finansowych* (2010), red. W. Gabrusewicz, PWE, Warszawa.
- Brzezina W. (2006), *Ogólna teoria współczesnej rachunkowości*, Częstochowskie Wydawnictwo Naukowe, Częstochowa.
- Cieślak M. (2011), *Podjęcie etyczne w rachunkowości a jakość sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Gabrusewicz W., Remlein M. (2007), *Sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- Gackowska W. (2010), *Badanie sprawozdania finansowego: zasady współpracy z biegłym rewidentem*, Infor, Warszawa.
- Grygutis K., Pietrowski W. (2010), *Rewizja finansowa jako potwierdzenie wiarygodności sprawozdawczości finansowej*, w: *Rewizja finansowa w obrocie gospodarczym: X Doroczna Konferencja Auditingu KIBR*, red. E. Żyżelewicz, KIBR, Warszawa.
- Helin A. (2012), *Dylemat biegłego rewidenta*, „Rzeczpospolita” 05-10-2012.
- Hołda A. (2004), *Rewizja finansowa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- Karmańska A. (2009), *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa.
- Koper A. (2012a), *Audytory rzadko widzą problemy jako pierwsi*, „Parkiet” 27-09-2012.
- Koper A. (2012b), *E&Y wraca na szczyt. Ranking audytorów*, „Rzeczpospolita” 27-02-2012.
- Kosikowski C. (2003), *Przedsiębiorca w prawie polskim na tle prawa europejskiego*, LexisNexis, Warszawa 2003.
- Krzywdą D. (2003), *Istota i znaczenie rewizji finansowej w: Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie podnoszenia kwalifikacji kadry menedżerskiej*, red. B. Micherda, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków.
- Kuc B.R. (2006), *Kontrola w systemie zarządzania*, Wydawnictwo PTM, Warszawa.
- Kutera M., Hołda A., Surdykowski S.T. (2006), *Oszustwa księgowo. Teoria i praktyka*, Difin, Warszawa.
- Martyniuk T. (2011), *Badanie sprawozdań sektora MSP*, w: *Rewizja finansowa w warunkach nadzoru publicznego: XI Doroczna Konferencja Auditingu KIBR*, red. E. Żyżelewicz, KIBR, Warszawa.
- Marzec J. (2002), *Badanie sprawozdań finansowych*, PTE, Warszawa.
- Messner Z. (2004), *Rachunkowość finansowa*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
- Micherda B. (2010), *Cel i uwarunkowania badania sprawozdania finansowego w świetle sytuacji kryzysowej*, w: *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa.
- Moczyłowska W. (2012), *Możemy ostrzec przed kryzysem w firmie – rozmowa z A. Kęsikiem, prezesem Krajowej Rady Biegłych Rewidentów*, „Rzeczpospolita” 24-01-2012.
- MSRF 200 – Ogólne cele niezależnego biegłego rewidenta oraz przeprowadzenie badania zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rewizji Finansowej* (2009), w: *Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej i Kontroli Jakości*, IFAC, 2009.
- Nowak W.A. (2007), *Podmioty sprawozdawczości finansowej oraz adresaci i jakość sprawozdań finansowych w świetle wybranych ram konceptualnych*, w: *Sprawozdawczość i rewizja finansowa w kształtowaniu wiarygodności informacji ekonomicznej*, red. B. Micherda, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2000.
- Pfaff J. (2008), *Wpływ rewizji finansowej na wiarygodność sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
- Prawne podstawy przedsiębiorczości* (2009), red. P. Horosz, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Prawo konstytucyjne* (2011), red. Z. Witkowski, TNOiK, Toruń 2011.
- Stanowisko Krajowej Rady Biegłych Rewidentów w sprawie jakości sprawozdań finansowych* (2001), „Rachunkowość-Audytor” nr 1/2001.
- Stiglitz J.E. (2004), *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa.

Strzyczkowski K. (2009), *Prawo gospodarcze publiczne*, LexisNexis, Warszawa.

Turyna J. (2008), *Rachunkowość finansowa*, C.H.Beck, Warszawa.

AUDIT OF THE FINANCIAL STATEMENTS – RANGE OF THE OBLIGATION

Abstract: Purpose – article is an attempt to assess the validity of the obligation for financial statement audit for different kinds of entities. Design/Methodology/approach – to achieve the objective of the article was used primarily by analysis and critique of the literature. Findings – author proposes a departure from the statutory audit requirement for entities other than the following: public interest companies and entities that have public funds. Originality/value – the article is the discussion of the state regulation of economic relations, in particular with regard to the functioning of the accounting system, and the desired change in this area.

Keywords: audit of the financial statements, obligation for financial statement audit

Cytowanie

Bucior G. (2013), *Propozycje do podmiotowego zakresu obowiązku badania sprawozdania finansowego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 765, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 61, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 523–532; www.wneiz.pl/frfu.